

NOI TRACII

BULETIN CIRCULAR TRACOLOGIC
al
CENTRULUI DE STUDII ISTORICE DE LA VENETIA

Milano, Via Larga 11

Venetia, Calle Dragan 4388

DIRECTOR - FONDATOR : PROF. DR. CONST. I. DRAGAN

Redactor : Prof. MANOIL HAIVAS

ZAMOLXIS - NUMELE NEMURIRII

Domnului Prof. Dr. Const. I. DRAGAN

HERODOT

Istoriei, IV, 95

★

Cultul lui Zalmoxe a preocupat multă vreme, și mai preocupă încă, lumea cercetătorilor, iar numele lui, se întâlnește într-o seamă de lucrări importante din antichitate și pînă azi. De asemenea este discutată și problema numelui, dacă e Zamolxe sau Zalmoxe. Lăsăm pe seama specialiștilor lămurirea acestei controverse.

Publicăm acum o serie de extrase - documente, culese din diferiți autori antici, amplu comentate de Dl Prof. Ioan Coja de la Universitatea din București, care vor servi, desigur, cercetătorilor ce se vor ocupa de istoria Traco-Dacilor. Este o lucrare de erudiție care, prin diversitatea textelor prezentate, ne dă o privire de ansamblu asupra zeului - om, sau a omului - zeu, și a diverselor datini legate de numele său.

„Zalmoxis acesta, care era om /nu divinitate/ ar fi fost sclav în Samos, anume sclavul (discipolul) lui Pitagora; fiul lui Mnesarchos. Ajungînd om liber, a agonisit o mare avere și s-a întors de acolo, înstărit, în țara sa. Deoarece Tracii duceau o viață de oameni obidiți și mai degrabă fără învățătură, Zalmoxis despre care este vorba, cunoscînd felul ionian de viață, precum și unele deprinderi mai temeinic întocmite decît cele ale Tracilor - așa cum le văzuse din contactul său cu Elenii și cu înțeleptul Pitagora, ce nu era cel mai neînsemnat înțelept al Elenilor - își înălță o casă de oaspeți, spre a cinsti pe fruntașii din orașe, și îndestulîndu-i, să le dea o învățătură, potrivit căreia nici el, nici comesenii săi, nici cei care urmau să se nască neîncetat din ei, nu aveau să se stingă, ci aveau să meargă în ținutul unde, supraviețuind veșnic, vor avea parte de toate bunurile. /.../ ... mai degrabă socotesc că Zalmoxis acesta s-a ivit cu mulți ani înainte de Pitagora“ .

PORPHYRIOS

Viața lui Pitagora, 14

„... numit Zalmoxis deoarece - la naștere - i se aruncase deasupra o piele de urs. Tracii numesc pielea /aceasta/ „Zalmos“. /.../ Dionysophanes afirmă că el a fost sclavul lui Pitagora, că a căzut în mîinile hoților și a fost tatuat cînd s-a făcut răscoala împotriva lui Pitagora, care a fugit, și că și-a legat fața din pricina tatuajului. Unii mai spun că numele de Zalmoxis înseamnă „bărbat străin“.

La șapte secole după Herodot, Porphyrios poate furniza asemenea detalii! Singura explicație posibilă: locul lui Zalmoxis în ceea ce s-ar putea numi tradițiile orale ale antichității. Din păcate, cele scrise sînt numai semnificative, și mai puțin explicative pentru prestigiul getului zeificat.

★

SOFOCLE

Fr. 523 (din tragedia *Tereu*)

„ O, soare, lumine 1) prea cinstită de Tracii iubitori de cai“ 2).

1) Paradoxograful lui Rohde, 42

„Se spune că Geții întâmpină cu lovituri de tobă tunetele lui Zeus și îl amenință pe zeu trăgând cu arcul în văzduh“.

Chipul sub care Traco - Geții îl vedeau pe Zamolxis, se pare că era cerul senin. Nu soarele, cît lumina soarelui.

2) Vezi și *Cavalerul trac*.

HELLANICOS

Fr. 73 Phot. Suid, la Zamolxis (ET. M. 407, 45)

Obiceiuri barbare„.../Zamolxe/ înapoindu-se la el în țară a dat învățături oamenilor cu privire la nemurirea sufletului. /.../ Ei spun că cei morți pleacă la Zamolxis și că se vor întoarce. *Dintotdeauna* (s.n.) ei au crezut că aceste lucruri sunt adevărate. Aduc jertfe și benchetuiesc 1) ca și cum mortul se va întoarce“.

1) Obiceiul s-a păstrat pînă azi, cînd praznicul de după înmormîntare devine un banchet în toată regula! Beau, mănîncă, petrec și discută, ca la orice petrecere, dar mai ales despre cel plecat. Banchetul folosește (sic) celor mai apropiați de mort. Aceștia trei zile n-au mîncat mai nimic, nu au dormit au stat la priveghi, nu s-au ras, nu s-au pieptănat etc., „murind“ puțin - ca-n jertfele Sciților - ca să mai poată fi cîtuși de puțin în apropierea celui plecat, ca și cînd l-ar putea astfel conduce o bucată din drumul pe care a pornit. Și cînd se întorc de la cimitir, extenuați de toate suferințele, obiceiul - mai puternic decît orice - îi obligă să ia loc la masă și să mănînce, să participe la „banchetul“ general. Și astfel se „reîntorc“ la viață, după cei cîțiva pași făcuți cu înfiora-

re pe drumul mării călătorii. Ceilalți comenseni simt asta: atitudinea lor față de rudele cele mai apropiate mortului. Acestea sunt cinstite altfel decît ca simple gazde ale unei petreceri. Au căpătat prestigiul unei experiențe esențiale, ale unei investiții sacre, ale unei inițieri.

Așa a fost cînd a murit tata....

Obiceiul nu există la multe popoare. „Pomana grecească“ - expresie populară - se face simbolic, pentru ochii lumii. Nici pentru mort, nici pentru cei rămași.

VALERIUS MAXIMUS

Facta et dicta memorabilia, II, 6, 12„Pe bună dreptate neamul tracic a pretins pentru sine faima de înțelepciune, prăznuind cu plînsete zilele de naștere ale oamenilor și cu veselie înmormîntările: *fără poveștile învățaților 1)* (s.n.) el a văzut bine adevărata stare a condiției noastre“.

1) Indicație foarte prețioasă pentru înțelegerea tipului specific de cultură traco-getic.

În ce privește prăznuirea cu plînsete a zilei de naștere: obiceiul nu s-a păstrat (dacă va fi existat într-adevăr). Căutînd totuși un ecou în zilele noastre, mi-amintesc că părinții mei, ca și bunicii, nu țineau ziua de naștere. Acesta pare a fi un obicei nou, probabil adus din Occident. În orice caz, nu este popular. E drept că uneori ziua numelui coincide sau era apropiată de data nașterii. Dar era serbată ca zi a numelui, iar celui sărbătorit i se ura „să trăiești, *sfinte Ioane!*“

De aceea, poate, totdeauna mi s-a părut sărbătorirea zilei de naștere ca onecuviință, o împieptoșare penibilă dinaintea absolutului. (Am în vedere nivelul mediu al acestor petreceri, cînd X își invită prietenii să se bucure de nașterea sa. Invers, e mai lesne de înțeles, cînd data nașterii este cît de cît public cunoscută și inițiativa sărbătoririi ei pornește de la acesta, de la public).

Însăși petrecerea botezului nu este, fol-

cloric, însemnată, mai ales în comparație cu momentul de la celălalt capăt al existenței. A luat de curînd, la oraș în primul rînd, o oarecare amploare.

De nașterea copilului se leagă taina urșitului, moment grav, angoasant, nespectaculos, lipsit de fast folcloric, ce poate aminti, forțînd un pic lucrurile „prăznuirea cu plînsese“.

CLAVDIVS AELIANUS

Felurite istorioare, VIII

„Se spune că dintre vechii Traci nimeni nu cunoștea scrierea. Ba încă toți barbarii ce locuiau în Europa socoteau că ar fi o mare rușine să folosească scrisul. Cei din Asia – după cum se spune – îl folosesc într-o mai mare măsură. De aceea /unii/ îndrăznesc să afirme că nici Orfeu n-a ajuns învățat, fiind trac, ci miturile au spus minciuni despre el. Acestea le susține Androtion, dacă pentru cineva el e vrednic de crezare cînd aduce dovezile acestea despre necunoașterea scrisului și lipsa de învățatură la Traci“.

Indoiala unora că Tracii – lucru de mirare – n-ar fi cunoscut scrisul dovedește încă o dată renumele Tracilor de oameni înțelepți. Dar *înțelept* nu este totuna cu *învățat*. Această distincție n-o făcea Claudius Aelianus și cei care se îndoiau de Androtion, cînd acesta susținea „necunoașterea scrisului și lipsa de învățatura la Traci“. Tracii cunoșteau scrisul, dar nu-l practica. Sau chiar îl considerau dăunător întrucît slăbea puterea memoriei prin mai puțină ei exersare, consecință a scrisului. Verba volant, scripta manent, dar rămîn în bibliotecă, între copertile cărților. Cele nescrise, dar știute pe de rost, cultura orală, sînt o permanență a conștiinței. În aceasta constă superioritatea culturii de tip oral, rural. /Vezi distincția cultură rurală (a Geto - Dacilor) cultură urbană (a Grecilor) și la Vasile Pârvan, *Getica*/.

Cultura orală (rurală), anonimă, este a tuturor. Cultura scrisă este a unor indivizi, excepționali. Ca individ mediu și în absolut,

ruralul este superior urbanului. Așa îndreptăm numele pe care Traco – Geții l-au avut în antichitate. Este prestigiul unei culturi populare, de tip oral.

Cele de mai sus vor trebui legate de păstrarea în limba română a cuvintelor latinești *scribere* > *scrie* și *charta* > *carte*. Altminteri, explicarea existenței în limba română a acestor cuvinte întîmpină dificultăți greu de trecut, fiind de mirare cum de s-au păstrat atît de bine la o populație de la care, pentru o perioadă de o mie de ani și mai bine, nu ni s-a păstrat nimic scris. Românii au cunoscut scrisul foarte bine, dar nu l-au practicat aproape deloc, fiindu-le suficientă cultura de tip oral, rural, moștenită de la strămoșii Traco - Geți. Aceeași cultură care în secolul XX îi era suficientă Vitoriei Lipan, neștiutoare de carte, să reușească acolo unde reprezentanții culturii de tip urban eșuaseră. Învățătura Vitoriei Lipan – căci ea este o învățată – decurge din experiența proprie și cea a predecesorilor, transmisă prin obiceiuri, proverbe, credințe etc.

CLEMENS din Alexandria

Covoarele, IV, 8

„Geții, un neam barbar care a gustat și el din filosofie, aleg în fiecare an un sol semizeului Zamolxis. Zamolxis a fost unul dintre apropiații lui Pitagora. Așadar este înjunghiat cel socotit cel mai vrednic dintre *cei ce se îndeletnicesc cu filosofia* (s.n.). Cei care nu sînt aleși se mîhnesc amarnic, spunînd „că au fost lipsiți de un prilej fericit“.

Filosofia nu e numai speculativă și intelectuală. Ea se și practică, tocmai pentru că de ea nu se îndeletnicesc unii, ci toți. Filosofia la Geți, cîtă a fost, era folclorică. Altminteri, cînd este practică numai de o elită, ea nu ar ajunge la sacrificiul vieții. Pentru că la acest gest erau gata oricînd Geții și pentru că acest gest rezulta dintr-o credință filosofică, deducem caracterul folcloric al acestei filosofii.

HERODOT

Istorie, IV, 94

„Iată cum se cred nemuritori Geții: ei cred că nu mor și că acel care dispare din lumea noastră se duce la zeul Zamolxis. Unii din ei îi mai spun și Gebeleizis. Tot la al cincilea an ei trimit la Zamolxis un sol, tras la sorți, cu poruncă să-i facă cunoscute lucrurile de care, de fiecare dată, au nevoie. Iată cum îl trimit pe sol. Unii din ei primesc poruncă să țină trei sulite /cu vârful în sus/, iar alții, apucând de mâini și picioare pe cele ce urmează să fie trimis la Zamolxis și ridicându-l în sus, îl azvîrle în sulite. Dacă străpuns de sulite – acesta moare, – Geții socot că zeul le este binevoitor. Iar dacă nu moare, aduc învinuiri solului, zicînd că e un om ticălos 1) și, după învinuirile aduse, trimit un altul, căruia îi dau însărcinări încă fiind în viață. Aceiași Traci, cînd tună și fulgeră, trag cu săgețile în sus, spre cer, și amenință divinitatea (care provoacă aceste fenomene) deoarece ei cred că nu există un alt zeu 2) în afară de al lor“.

1) Moartea ca o răsplată, de care nu este demn un ticălos! Despre cineva a cărui agonie se prelungeste, am auzit-o pe mama spunînd că „nu poate să moară, are prea multe păcate“ sau „cine știe ce păcate o fi avînd“ ori „s-a îndurat Dumnezeu și a luat-o“.

2) Pasaj mult discutat în legătură cu monoteismul Geților.

SOLIMUS

Culegere de șapte memorabile, 10

„Acum e locul să ne îndreptăm spre Tracia și să întoarcem pînzele spre cele mai destoinice neamuri ale Europei. Cei care doresc să-i cerceteze cu grijă vor afla cu ușurință că barbarii Traci au un dispreț pentru viață dintr-un fel de exercițiu natural al înțelepciunii. Toți sînt gata pentru moartea de bună voie, deoarece unii dintre ei socotesc că sufletele morților se întorc, iar alții că ele nu mor, ci devin mai fericite“.

Credința în nemurirea sufletului nu poate veni decît din adîncă cercetare a acestuia. (vezi și mai jos, textul lui Platon). Tocmai în asta constă superioritatea Vitoriei Lipan, a culturii „rurale“ (vezi Vasile Pârvan).

PLATON

Carmide

„Tot așa stau lucrurile, Carmide, și cu acest descîntec.

Eu /Socrate/ l-am învățat acolo în oaste, de la un medic trac, unul din ucenicii lui Zamolxis, despre care se zice că îi face pe oameni nemuritori. Spunea Tracul acesta că /medicii/ Greci aveau dreptate să cuvînteze așa cum v-am arătat adineauri. Dar Zamolxis, adăuga el, regele nostru, care este un zeu, ne spune că după cum nu trebuie să încercăm a îngriji ochii fără să ținem seama de cap, nici capul nu poate fi îngrijit neținîndu-se seama de corp, tot astfel trebuie să-i dăm îngrijire trupului dimpreună cu sufletul și iată pentru ce medicii greci nu se pricep la cele mai multe boli: /anume/ pentru că ei nu cunosc întregul pe care-l au de îngrijit. Dacă acest întreg este bolnav, partea nu poate fi sănătoasă. Căci, zicea el, toate lucrurile bune și rele – pentru corp și pentru om în întregul său – vin de la suflet și de acolo curg /ca dintr-un izvor/ ca de la cap la ochi; trebuie deci – mai ales și în primul rînd – să tîmăduim izvorul răului, ca să se poată bucura de sănătate capul și tot restul trupului. Prietene, zicea el, sufletul se vindecă cu descîntece. Aceste descîntece sînt vorbele frumoase, care fac să se nască în suflete înțelepciunea“.

Tocmai de aceea, suferința sufletească poate fi fatală trupului și se poate muri „de inimă rea“. Acest fel de moarte se întîlnește foarte des la noi, fiind o explicație frecventă în popor. Se mai moare de inimă rea și-n alte părți ale Europei? În cîte limbi există acest diagnostic?

STRABON

Geografia, VII, 3, 4.

„Nu ne putem îndoii – din cele spuse de Posidoniul, și /de asemenea/ *bizuindu-ne pe întreaga istorie a Geților* (s.n.) – că în neamul lor rîvna pentru cele divine a fost un lucru de căpetenie“.

HERODOT

Istoria, IV, 93

/Geții/ „...sunt cei mai viteji și cei mai drepecți dintre Traci“.

LUCIUS AMPELIUS

Liber memorialis, VI, 4

„În Europa, cele mai vestite neamuri sunt: Scitii, Sarmații, Germanii, Dacii, Moesii, Tracii, Macedonienii, Panonii, Ilirii, Grecii, Italicii, Galii, Spaniolii...“

ARIAN

Expediția lui Alexandru, I, 3

„În ținutul acestor Celți se află și izvoarele lui. Cei mai îndepărtați dintre aceștia sînt Cvazii și Marcomanii. După aceea o ramură a Sarmaților – Iazigii –, apoi Geții care cred în nemurire. Urmează majoritatea Sarmaților și Scitii pînă la vărsare“ (a Istrului).

Este semnificativ că ajungînd la Geți, Arian se abate de la seaca înșiruire a numelor de popoare prin ale căror ținuturi curge Dunărea, spre a semnala faptul pentru care antichitatea i-a celebrat – în sensul etimologic al cuvîntului – pe strămoșii noștri, deosebindu-i de toate celelalte neamuri: credința în nemurire.

Credința în nemurire este esență de umanism. Ea derivă din /sau justifică/ ideea atît de omenească a omului – centru al universului. Conștiința faptului că omul e ceva aparte, deosebit de restul naturii se reazemă, se confirmă în credința nemuririi. Nepieritor este sufletul – adică tocmai ceea ce are numai omul. Excepțional în ordinea naturală, omul nu poate să aparțină în întregime aces-

tea. Și, singurul, va face excepție de la legea inexorabilă a morții.

Nietzsche (și alții) au explicat apariția acestei idei ca pe o simplă consecință a vîsului în care cei morți continuă să apară, să trăiască. De aici distincția trup – suflet și credința în nemurirea sufletului. Ceea ce însă trebuie explicată nu este apariția, cît menținerea acestei credințe, care nu putea să reziste doar pe dovezile efemere ale vîsului (dacă e să acceptăm explicația filosofului german).

Ideea nemuririi sufletului mai apare în antichitate, în alte forme, dar la Geți ea devine principiu ordonator al vieții. Din idee devine credință, sentiment, factor dinamic, popular prevestind creștinismul.

Omul este singura ființă care știe că va muri. Conștiința acută a acestui lucru duce la încercarea de a rezista, înfrunța și depăși moartea. Și astfel începe istoria.

Conștiința morții și, mai apoi, credința în nemurire instituie prestigiul, cultul morților și, implicit, un ritual de înmormîntare tot mai complex. În comuna primitivă nu se practica înmormîntarea rituală, nu exista cultul morților. Dovadă – lipsa (sau apariția relativ tîrzie) a cimitirelor, a mormintelor. Acestea apar odată cu zorii istoriei, intrucîtva premergîndu-i chiar, așa cum e firesc să se întîmple într-o relație cauză – efect.

Credința în nemurire duce la cultul morților, iar acesta este o formă – poate cea mai veche, dar mereu prezentă, și azi – a sentimentului istoriei. Cultul morților, al *amintirii și pomenirii acestora*, îl au mai ales popoarele cu o veche istorie. „Voi ce - aveți îngropat aici?“ – întrebare capitală. Acest cult și credința în nemurire te fac solidar cu cei care îți vor urma. Nu întîmplător începuturile culturii scrise românești sunt niște pomelnice.

Nu este o (sau numai o) solidaritate cu un trecut abstract, impersonal, ci cu trecutul trăit de cei ce-au murit sub ochii tăi și de cei ce-au murit sub ochii acestora ș.a.m.d.,

știuți numai din poveștile bătrînilor, și ele păstrate cu sfințenie de cult.

Credința în nemurire și cultul morților te fac răspunzător în fața istoriei. Menținerea noastră ca popor, în ciuda atîtor grele încercări și tentații de viață mai ușoară, cărorora strămoșii noștri le-au rezistat dintr-o adîncă supunere față de cei dinaintea lor, o datorăm și credinței în nemurire. Această solidaritate cu morții, al căror cult fiecare îl deprinde copil încă fiind, este una din definițiile patriotismului.

LUCIAN

Zeus tragedian, 42

„...fiecare are altă credință. Sciții jertfesc unui paloș, Tracii lui Zamolxis, care este un sclav din Samos venit la dinșii, frigienii /jertfesc/ Lunii, etiopienii Zilei..“

Iată-i, făcînd figură aparte printre celelalte popoare antice, Traco – Geții, singurii care au făcut dintr-un om muritor Dumnezeu, simbol al nemuririi.

ÎMPĂRĂTUL IULIAN

Împărații, 22

„Eu /Traian/, Jupiter și zeilor, după ce am luat conducerea imperiului amorf și descompus din cauza silniciei Geților, singur am cutezat să merg împotriva neamurilor care locuiesc dincolo de Istru și am nimicit neamul Geților, care au fost mai războinici decît oricare dintre oamenii ce au trăit cîndva – și aceasta nu numai datorită tăriei trupului lor, dar și pentru că îi *convinsese să fie astfel* (s.n.) slăvitul lor Zamolxis. Crezînd că nu mor, dar că își schimbă locuința, ei sînt mai porniți pe lupte, decît ar fi înclinați să întreprindă o călătorie“.

Exegeza curentă consideră că Traian, în această scriere satirică, e pus de autor să se luade, exagerînd războinicia Dacilor. Dar ceea ce cu siguranță aparține în acest text nu personajului literar, imaginat, ci eroului istoriei, real, este legătura pe care o face între credința în nemurire a Dacilor și ardoa-

rea cu care aceștia și-au apărat patria.

Cît privește pretinsa lăudăroșenie, imaginată de autorul scrierii, e de amintit că „Traian avea uneori obiceiul să-și lege cuvintele prin jurămînt“: „Așa să văd eu supusă Dacia în rîndurile provinciilor“ (AMMIANUS MARCELLINUS, Istoria romană în 31 de cărți, XXIV, 3, 9). De unde se poate crede că Traian într-adevăr s-a fălit totdeauna cu fapta sa cea mai de seamă.

DIONISIU

Descrierea pămîntului, V. 305

„țara imensă a Dacilor“.

HORAȚIU

Ode, III, 24

„...Geții cei aspri cărorora pămîntul nehotărnicit le dă roade și cereale libere.

Nu le place să cultive același ogor, mai mult de un an 1), iar după ce au îndeplinit toate muncile, care urmează în aceleași condiții, le iau locul. Acolo femeia nu se face vinovată față de copiii vitregi, ci poartă de grijă celor lipsiți de mamă 2), iar soția cu zestre nu ajunge stăpîna bărbatului și nici nu se încrede într-un amant chipeș. Zestrea cea mai de seamă este cinstea părinților și virtutea femeii pentru care legămîntul căsătoriei rămîne trainic; ea se teme de alt bărbat. Păcatul este un sacrilegiu pe care îl plătește cu moartea“.

1) „...loc curat de arat și semănat“.

2) Să fie aceasta prima atestare a „omeniei“?...

Versurile horățiene s-ar putea să aibă o valoare strict documentară minimă. Pentru femeile Geților poetul închipuie un portret inspirat, desigur, de suratele lor romane - prin răsturnarea defectelor în calitate.

Dar ceea ce cu siguranță n-a mai inventat poetul: legendara țară a Geților, unde, localizată, devenea credibilă pînă și existența femeii ideale. Apelul la această țară, spre a

obține girul verosimilității, dovedește încă o dată aura legendară care împodobește numele Traciei și, mai ales, al Daciei, în conștiința antichității.

MENANDRU

Piesă nesigură

„Așa suntem noi, Tracii toți, și mai ales Geții - mă mândresc că mă trag din neamul acestora din urmă: nu suntem din cale afară de cumpătați. Nici unul dintre noi nu ia o singură femeie, ci zece, unsprezece sau douăsprezece, și unii chiar mai multe. Când se întâmplă să moară cineva, care n-a avut decât patru sau cinci neveste, oamenii din partea locului spun: Bietul de el, n-a fost însurat, n-a cunoscut iubirea“.

STRABON

Geografia, VII, 3, 3 (C. 296)

„Unii Traci - spune acesta /Posidoniu/ - își petrec viața fără să aibă legături cu femeile, numindu-se *ctiști* /„întemeietori“/; ei sunt onorați și socotiți sacri trăind, așa-dar, feriți de orice primejdie. Pe toți aceștia poetul /Homer/ i-a numit „strălucii mulgători de iepe“, „cei care se hrănesc cu lapte“, „cei care duc viața sărăcăcioasă“ și oamenii cei mai dreți“.

În continuare Strabon citează din Menandru, textul amintit mai sus, continuând astfel:

„Susținerile acestora sunt întărite și de alții. Nu este lucru firesc - prin urmare - ca oamenii ce socot nefericită viața fără multe femei, să creadă în același timp că ar fi un om destoinic și drept acel căruia îi lipsesc femeile. Socotindu-i „adoratori ai zeilor“ /.../ pe cei fără femei, /Geții/ s-ar ridica împotriva părerii obștești“. (E vorba de părerea obștească la Eleni, unde femeile erau cele care „făceau cheltuieli mari cu jertfele“ - *ibidem*).

Contradicția semnalată de Strabon dovedește numai incapacitatea sa de a înțelege comportamentul paradoxal.

În ce privește misoginismul acestor misterioși „întemeietori“, nu l-am putea oare deduce din binecunoscutul misoginism al lui Orfeu? Făcînd din misoginism, așadar, o componentă a orfismului, regăsim și la Hipolit, eroul lui Euripide. Știm așa puține despre orfism! Pare totuși certă apartenența la orfism a unui „regim vegetarian“, practicat în antichitate de Geți și de Misi (sau Moesi) „care sunt și ei Traci“: (tot la Strabon) „Misii se feresc, din cucernicie, de a mânca vietăți; și iată deci motivul pentru care nu se ating de carnea turmelor lor. Se hrănesc însă cu miere, lapte și brînză, ducînd un trai liniștit - pentru care pricină au fost numiți „adoratori ai zeilor“.

Fără voie, ajuns aici, te duce gîndul la postul creștinesc. Nu cumva derivă din orfism? Cunoaște, oare, la Români, în Balcani, în general, acest post, anumite particularități care să permită gîndului o asemenea traversare a timpului? Oricum, cred că mai buna cunoaștere a credințelor populare balcanice reprezintă singura posibilitate de a mai afla ceva cu privire la orfism.

IOSEPHUS FLAVIUS

Antichități iudaice, XVIII, 1, 5, 20

„... /Esenienii/ nu-și iau neveste și nici nu obișnuiesc să aibă sclavi, pe de o parte socotind că robia duce la nedreptate, pe de alta, dîndu-și seama că se ivește astfel prilej de răzvrătire. Aceștia trăiesc prin ei înșiși și se folosesc de serviciile pe care și le pot face unii altora. Aleg - prin vot - un fel de perceptori ai veniturilor și ai roadelor ce le produce pămîntul, aceia fiind niște bărbați cumsecade, iar preoții iau asupra lor pregătirea grîului și a alimentelor. Nu trăiesc aceștia într-un fel deosebit de al celorlalți oameni, ci traiul lor seamănă cu al așa-numiților polistai de la Daci“.

Referința la Daci - termenul *cunoscut* al comparației! Încă o dovadă că antichitatea era bine marcată de realitățile *geto-dacice*, de prestigiul acestora.

IORDANES

Getica, 39

„Geții n-au fost deci lipsiți de oameni care să-i învețe filosofie. De aceea Geții au fost totdeauna superiori asupra tuturor barbarilor și aproape egali cu Elenii, după cum relatează Dio, care a compus analele lor în limba greacă. El spune că acei dintre ei care erau de neam s-au numit la început Tarabostes, iar apoi Pilleati: dintre dînșii se alegeau și regii, și preoții.

EUSEBIUS DIN CAESAREA

Pregătire evanghelică, . IV, 7, 7 (735)

„...cum se întâmplă și cu sclavii de prin comedii – Geți și Daci, niște flecari, deprinși să-și ascută limba și să spună glume din limba dacică“. (s.n.).

Omeneste vorbind, aceasta este cea mai mișcătoare informație despre strămoșii noștri, făcându-ne cel mai mult să-i simțim „de ai noștri“. Autorul se referă la sclavii Daci și Geți, deveniți, în comedii grecești tîrzii, simbolul servitorului isteț, care-și bate joc de stăpîn, mai ales prin ascuțimea limbii. Lazăr Șăineanu avea să constate un fapt asemănător din cercetarea cuvintelor turcești, intrate în limba română cu un sens „depreciat“, dovadă a stării de spirit populare din timpul ocupației turcești. Răi de gură de cînd ne știm...

Și acel „deprinși să spună glume din limba dacică“... „glume din limba dacică“...

GALEN

Despre facultățile naturale, II, 17

„asemenea sclavilor pe care i-a pus în comedii sale excelentul Menandru, niște Daci și Geți care nu-și închipuie că au săvîrșit vreun lucru plin de noblețe, dacă nu și-au înșelat de trei ori stăpînul“.

Dincolo de toate celelalte dovezi, aceste două texte sunt pentru mine cea mai sigură dovadă a continuității geto-dacice în ființa noastră.

*

DIODOR DIN SICILIA

Biblioteca istorică, XXI, 12, 5-6

„De asemenea fură pregătite două ospețe: pentru acei Macedonieni, Dromichaites rîndui tot felul de mîncăruri alese, servite pe o masă de argint, iar Tracilor le dădu să mănînce zarzavaturi și carne, dar pregătite cu măsură, așezîndu-le pe niște tăblițe de lemn, care țineau loc de masă. În cele din urmă, puse să le toarne Macedonienilor vin în cupe de argint și de aur, pe cîtă vreme el și Tracii lui beau vinul în pahare de corn și le lemn, așa cum obișnuiesc Geții./.../ Dromichaites îl întrebă apoi pe Lisimah care dintre cele două ospețe i se pare mai vrednic de un rege: cel al Macedonienilor sau cel al Tracilor. La care Lisimah îi răspunse că cel al Macedonienilor. „Atunci - zise Dromichaites - de ce ai lăsat acasă atîtea deprinderi, un trai cît se poate de ademenitor și o domnie plină de străluciri, și te-a cuprins dorința să vii la niște barbari, care au o viață de sălbatici, locuiesc într-o țară bîntuită de geruri și n-au parte de roade îngrijite? De ce te-ai silit, împotriva firii, să-ți duci oștenii pe niște meleaguri în care orice oaste străină nu poate afla scăpare sub cerul liber?“.

Excelentă lecție de înțelepciune și tact diplomatic.

Profetică introducere la o istorie politică de peste două milenii, caracterizată prin cautarea păcii și a bunei înțelegeri, istoria unui popor care a luat arma în mînă numai pentru a se apăra.

FRONTIUS

Stratagemele, I, 10, 4

„Scorylo, conducătorul Dacilor, știind că poporul roman era dezbinat din pricina războaielor civile și socotind că nu-i nimerit să-i atacă, deoarece datorită unui război cu un dușman din afară s-ar putea restabili înțelegerea între cetățeni, a pus în fața concetățenilor săi doi cîini și pe cînd se luptau între ei cu îndîrjire, le-a arătat un lup. Imediat cîinii s-au aruncat asupra acestuia,

uitînd de cearta lor. Prin această pildă i-a oprit pe barbari de la un atac care ar fi adus foloase Romanilor“.

STRABON

Geografia, VII, 3, II (C. 304)

„Lăsînd la o parte trecutul îndepărtat al Geților, întîmplările din vremea noastră sunt următoarele: ajungînd în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a învățat atît de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încît, în cîtiva ani, a făurit un stat puternic și a supus Geților cea mai mare parte din populațiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut și de Romani.“

Un program oricînd valabil: „exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci“ . . .

CRITON

Getice

„Prin înșelăciune și magie, regii Geților împun supușilor lor teama de zei și buna înțelegere și dobîndesc lucruri mari“.

Rezultatul înobilează mijloacele.

DIO CASSIUS

Istoria romană, LXVII, 6

„Cel mai însemnat război de atunci al Romanilor a fost cel împotriva Dacilor asupra cărora, în vremea aceea, domnea Decebal, foarte priceput la planurile de război și iscusit în înfăptuirea lor, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător și se pricepea să folosească izbînda, dar și să iasă cu bine dintr-o înfrîngere.“

Cf. Ureche: „Era acest Ștefan Vodă (...) la lucruri de război meșter; unde nu cugetai acolo îl aflai; unde era nevoie, însuși se vîra, ca văzîndu-l ai săi să nu se îndărăpțeze. Și pentru aceea, rar război de nu biruia. Așijderea și unde-l biruiau alții, nu perdea nădejdea; că știindu-se căzut jos se ridica

deasupra biruitorilor“.

SUETONIUS

Viețile Cezarilor, Divinul August, LXIII, 4

„M. Antonius scrie că /August/ a făgăduit-o pe Iulia mai întîi fiului său Antonius, apoi lui Cotiso, regele Geților, și că tot atunci a cerut, în schimb, în căsătorie, chiar pentru el pe fiica regelui“.

Amănunt iarăși revelator.

Peste două secole pe tronul Romei imperiale se va urca primul împărat de origine tracă: Maximinus Thrax, la 235. Pînă în 610 îi vor urma alți treizeci și nouă de împărați de origine traco-iliră. Unul din ei a fost și Galerius (vezi mai jos).

EUSEBIUS DIN CAESAREA

Cronica, 225, 9

„În anul 290 d. Chr., în timpul olimpiadei 267 /.../ În Dacia, nu departe de Serdica, s-a născut Galerius“.

LACTANTIUS

Despre felul în care au murit prigonitorii, XXVII, 9

„Odinioară, cînd primise titlul de împărat, el /Galerius/ a declarat că este dușmanul numelui de roman și că vrea să schimbe titulatura imperiului roman cu aceea de *imperiu dacic*“ . (s.n.)

ORACOLUL SIBILEI TIBURTINE (sec. IV - VI)

P. 17 „Tracia va fi pustiită și nu va fi cine să conducă și să cîrmuiască împărăția romană.“

STRABON

Geografia, X, 3, 17

„Muzica întregă, privită atît ca melodie cît și ca ritm, și cuprinzînd /în noțiunea ei/ și instrumentele, e socotită ca fiind de obîrșie tracă și asiatică. Aceasta se vede și din locurile unde muzele sunt cu deosebire cinștite. Intr-adevăr, în vechime, Pieria,

Olimpul, Pimpla, Leibethros erau localități și munți ai Tracilor, pe câtă vreme acum pe acestea le stăpinesc Macedonenii. Heliconul a fost închinat muzelor de către Tracii care locuiau în Beoția și care au consacrat nimfelor peștera din Leibethros. Se spune că cei care s-au ocupat în vechime cu muzica - Orfeu, Musaios și Tamiris - sînt Traci. Și numele lui Eumolp tot de la Traci vine...“

Despre Eumolp, „cel care cîntă bine“, se mai spunea și că a instituit misterele de la Eleusis.

Geografia, VII, 3, 5

„Se spune că un Get cu numele Zamolxis ar fi fost sclavul lui Pitagora și că ar fi deprins de la acesta unele cunoștințe astronomice, iar o altă parte ar fi deprins-o de la Egipteni căci cutreierările sale l-ar fi dus pînă acolo. Intorcîndu-se la el în țară, *s-ar fi bucurat de o mare trecere la conducători și la popor* (s.n.) întrucît întemeiat pe semnele cerești, el făcea prorociri. /.../ Pe cînd domnea asupra Geților Burebista împotriva căruia s-a pregătit să pornească divinul Cezar - cinstirea mai sus amintită o avea Decaineos. A dăinuit la Geți obiceiul pitagoreic, adus lor de Zamolxis, de a nu se atinge de carnea animalelor“.

Obiceiul nu era „pitagoreic“, ci orfic. Mai curînd adus de Zamolxe din Egipt sau chiar din Tracia. Peregrinările lui Zamolxe sînt de luat în considerație și din unghiul de vedere al unei afirmații a lui Herodot (Istorie, II, 123): „practicile orfice, numite și bachice, care sunt în fapt egiptene“.

Geografia, XVI, 2, 39

...„Și profeții erau cinstiți, încît erau

socotiți vrednici de domnie, ... astfel ... Orfeu, Musaios și zeul la Geți, în vechime Zamolxis, un pitagoreu, iar în vremea noastră Decaineos care procește lui Burebista...“

LUCIAN

Istoria adevărată, II, 17

„Vreau să amintesc și de oamenii însemnați pe care i-am văzut la ei ... Dintre barbari, pe cei doi Cyrus, pe scitul Anacharsis, pe tracul Zamolxis, pe italiotul Numa, apoi pe Licurg din Lacedemona, pe atenienii Focion și Tellos și pe /cei șapte/ înțelepți...“

DIODOR DIN SICILIA

Biblioteca istorică, I, 94, 2

„Intr-adevăr, se povestește că la ariani Zathraustes a făcut să se creadă că o zeițate bună i-a dat legile întocmite de el. La așa-numiții Geți care se cred nemuritori, Zamolxis susține și el că a intrat în legătură cu zeița Hestia, iar - la Iudei - Moise, cu divinitatea căreia i se spune Iahve...“

HESYCHIOS DIN ALEXANDRIA

Culegere alfabetică de curinte de tot felul

„Zalmoxis. Despre acesta Herodot ne spune că Elenii, care locuiesc în jurul Pontului, afirmă că a fost sclavul lui Pitagora, că apoi a fost eliberat și s-a înapoiat cu corabia în ținuturile sale de baștină, unde a propagat învățături despre un trai mai înțelept decît cel al Elenilor. A adus cu sine fruntași atenieni și i-a primit cît se poate de bine, spunînd că nici el, nici discipolii săi nu vor muri. Alții susțin că /Zalmoxis/ era consacrat lui Cronos /nemuritor/.“

Prof. ION C O J A

Asistent universitar București

Ca urmare a invitației noastre, lansate în nr. 1 al Buletinului tracologic, ca pe lângă studii și cercetări de natură istorică, să ni se trimită și literatură inspirată din trecutul nostru traco - dac, am primit la redacție această poezie culeasă de Dl Pașcanu Alexandru din București, în „Ardealul cîntat de poeți“, cum se exprimă D-Sa, în care se preamărește orașul Reghin și de unde reiese vechimea sa de peste 2000 de ani, păstrată prin tradiție în popor. Îi facem cu plăcere loc în coloanele Buletinului nostru, urînd

vivant sequentes....

Culeasă de Alexandru PAȘCANU
din București

REGUN

(orașul REGHIN care datează aproximativ de la începutul e.n.)

Regun, Regun,
Orășel străbun,
Zidit de Daci și de Romani
În urmă cu mii de ani

M-am născut în tine
În vremuri dulci și line
Apoi am plecat în lume
Să-ți făuresc un nume.

Regun, Regun,
Orășel străbun,
Locul meu de vise și de aur
Ți-am adus tezaur.

M-am făcut zidar
Să-ți zidesc în dar
Ca Meșterul Manole
Palate și cupole.

A trăit în tine
Acum un veac mai bine
Unchiul meu, Maior,
Cu nume cioplitor,

Cioplitor de Petre
Pe străbune vetre
El îmi povestea
De făptura ta

Și mi-a spus legende mari
De ostași și de zidari,
Care te-au zidit
Și mult s-au trudit

Să te zidească
Să te întărească
Și să te trezească
În Țara Românească.

Regun, Regun,
Orășel străbun,
Așezat la cruce
Care poate duce

Cu drumurile sale
Lungă, lungă cale,
Sus la munți
Înalți și cărunți,

Si peste cîmpii
Cu holde aurii
Prin sate cu palate
Și eroi cu spate late.

Regun, Regun,
Orășel străbun,
Tu erai oraș sărac
Eu eram copil de Dac.

Am dorit să te-nfloresc
În tine să zidesc
Pentru neamul meu
Cum vrea Dumnezeu

La temelie ta
Toată viața mea,
Cu soția mea
Cu nume de stea

Spital și palate;
 Unul pentru sănătate
 Altul cu altare
 Pentru culturi nalte
 Spital ți-am zidit
 O, cât am trudit
 Ca să-l fac frumos
 De mare folos.
 Peste multe veacuri
 Dăruiască leacuri
 Leac de alinare,
 Leac de vindecare.
 Pe mii și multe mii
 Să-i păstreze vii
 Deplin sănătoși
 Și mereu voioși
 Ca să ferească,
 Țara să-și iubească,
 Neamul le trăiască,
 Veacuri le păzească.
 Și palate ți-am zidit,
 Cum ți le-ai dorit
 Cu etaje multe
 Nalte ca un munte.
 Palat de cultură
 Și de învățatură,
 Ca să strălucești
 Și mult să te fălești
 Cu vorbe înțelepte
 Cu fapte îndrăznețe.
 Toată lumea să te știe
 Că te numești România.
 Ți-am zidit și temple
 Să fie exemple
 Ce trebuie să facă
 Orice minte Dacă.
 Ți-am zidit și școli
 Pentru fete și feciori,
 Ca să-nvețe carte
 S-ajungă departe
 Pe scara învățaturii
 Pe piscul culturii
 Și vrednici să se facă
 De faima lor Dacă.
 Ți-am dat monumente
 Cioplite din pietre

Pentru bravii tăi eroi
 Jertfiți pentru noi,
 În lupta de pe Tisa
 Unde Neamu-nvins-a
 Robia seculară,
 Domnia barbară.
 Cărți multe ți-am scris
 Și, o, cât am plîns
 Să văd Neamul meu
 Luminat mereu.
 Am adunat copiii tăi
 De prin munți și văi
 Și i-am învățat
 Dansuri și cîntat.
 Portul le-am schimbat
 În port minunat,
 În port înflorit
 De lume iubit.
 Ca șoimii voiam să zboară,
 Peste munți și peste țară
 Și să crească faima lor
 Mult, departe-n viitor.
 Regun, Regun,
 Orășel străbun,
 Nu sunt eu nebun
 Ci am fost eu tine bun.
 Ca Manole te-am iubit
 Și soția mi-am zidit
 În ziduri treze
 Așa ca să dureze
 Multe sute mii de ani
 Să nu mai ai dușmani
 Ci mereu să înflorești
 Mereu să te fălești
 C-ai avut copii
 De a te putea făli
 Cu faptele lor
 Departe-n viitor.
 Regun, Regun,
 Orășel străbun,
 Visul meu de aur
 Eu ți-am fost tezaur.
 Toate-aceste le-am plinit
 Pentru Neamul meu iubit
 De țărani și muncitori
 S-ajungă ei stăpînitori.